

Snellezen is vooral zien

Een nieuwe methodiek in het kader van leesbevordering?

De laatste tijd is er veel vraag naar trainingen in snellezen. Niet alleen bij mensen van bepaalde beroepsgroepen zoals juristen en managers uit het bedrijfsleven, maar langzamerhand bij allerlei andere mensen die uit hoofde van hun beroep heel wat informatie per week moeten verstouwen. Dat geldt ook voor docenten in het onderwijs. Maar zij zijn niet alleen gebaat bij een training snellezen voor zichzelf, zij kunnen de vaardigheden die zij middels de training aanleren, ook goed gebruiken om hun leerlingen te instrueren hoe zij op efficiënte wijze met teksten moeten omgaan. Redenen genoeg om Wout Plevier, die onder meer cursussen snellezen (oftewel 'visueel lezen' zoals hij dit noemt) uitvoert, op te zoeken en aan het woord te laten.^{1,2}

Op welke theoretische inzichten is snellezen gebaseerd?

Snellezen is bovenal zien; het zien van de woorden. Voor circa 1920 waren onderzoekers en docenten van mening dat mensen maar één woord tegelijk konden lezen. Zij dachten dat je om te lezen je ogen van links naar rechts over de pagina bewoog, waarbij je het ene woord na het andere in je opnam. Volgens deze theorie waren de mensen die snel konden lezen, mensen die de woorden sneller konden herkennen.

Iedereen behalve een beginnende lezer is echter in staat meerdere woorden tegelijk te zien en te lezen. Terwijl je ogen van links naar rechts over de pagina bewegen, spring je steeds een stukje vooruit, waarbij je in een oogopslag steeds van een tot vijf woorden in je opneemt.

Zo'n oogopslag, waarbij je ogen tijdens het lezen op verschillende punten in een zin stoppen, heet **oogfixatie**. Snellezen houdt in dat je meerdere woorden in een oogopslag waarneemt. Je leest woorden niet een voor een, tenzij je woorden tegenkomt die je niet kent of nooit eerder hebt gelezen.

Bij snellezen werk je actief aan het vergroten van je blikveld zodat je in één oogopslag meerdere woorden tegelijkertijd kunt lezen en begrijpen. Een goede snellezer kan in één oogfixatie tussen de tien en veertien woorden verwerken. Een snellezer

kan, behalve meerdere woorden op een regel, ook in een oogopslag woorden lezen en begrijpen op twee of drie regels tegelijk.

Snellezen houdt ook in: stillezen

De meeste mensen horen de woorden die ze lezen. De woorden spreken vanaf de pagina. Als je leest, spreek je de woorden uit tegen jezelf, omdat je hebt leren lezen via de hardopleesmethode.

Op school leerde de leraar je dat iedere letter staat voor een klank (soms zelfs meerdere klanken), dat bepaalde lettercombinaties ook staan voor bepaalde klanken en dat je een woord altijd kunt lezen door de letters en lettercombinaties uit te spreken. De leraar had helemaal gelijk. Voor een beginnend lezer is het kunnen uitspreken van woorden fundamenteel. Als je weet welke letter voor welke klank staat, en hoe lettercombinaties klinken, kun je ieder woord dat je tegenkomt uitspreken en lezen.

Het probleem met de hardopleesmethode is dat je erdoor wordt afgeremd. Je leest niet met de snelheid waarmee je denkt, maar met de snelheid waarmee je praat. Hardop lezen is een prima methode voor beginnende lezers, maar als je een snellezer wilt worden, zul je het geluid op een gegeven moment moeten laten verstommen. Het uitspreken (hardop of stil) van woorden kost tijd en vermindert de focus en het begrip. Je aandacht ligt immers niet op het waarnemen van de tekst maar op het uitspreken ervan. Net zoals bij het onthouden van namen zorgt dit voor het fenomeen dat je de klank hoort van

De contradictie is dat je snellezen uitvoert op een zeer ontspannen manier terwijl je toch hongerig de tekst absorbeert en verwerkt

iemands naam. Doordat echter je focus ligt op jouw benaderingswijze of een opvallend (afleidend) kenmerk van de ander, blijft de naam niet hangen. Anders gezegd, je stem praat tegen je terwijl de ander zich voorstelt, en dit leidt enorm af. Bovendien zien je ogen, doordat ze sneller willen gaan, op een gegeven moment andere tekst dan de tekst die je uitspreekt. Dit is uiterst verwarrend waardoor de lezer zal terugspringen, delen van de tekst zal herlezen en zal stilstaan.

Het uitspreken en horen van woorden heet in snelleestermen **vocalisatie**. Met vocalisatie grijp je terug op hoe je hebt leren lezen. Als je een snellezer wilt worden, moet je dit afleren.

Snellezen is ook het decoderen van woorden!

Als je tijdens het lezen een woord tegenkomt dat je niet kent of herkent, moet je het decoderen. Je deelt het op in lettergrepen, probeert het uit te spreken en kijkt of het verwant is aan woorden die je wel kent. Je probeert de betekenis te begrijpen, en als je dat niet lukt, raadpleeg je een woordenboek of een andere informatiebron.

Beginnende lezers moeten bijna alle woorden decoderen die ze tegenkomen. Maar hoe meer je leest, hoe minder woorden je hoeft te decoderen, omdat je door te lezen je woordenschat vergroot. Je leert meer woorden kennen. Kortom, hoe groter je woordenschat, hoe sneller je kunt lezen, omdat je tijdens het lezen niet hoeft af te remmen of te stoppen om woorden te decoderen die je niet kent.

Snellezen is bovenal snel begrijpen

Het doel van lezen is begrijpen – iets nieuws leren, de wereld vanuit een andere invalshoek bekijken, of simpelweg informatie verzamelen om een tentamen te halen of je voor te bereiden op een zakelijke bijeenkomst. Je hoeveelheid begrip wordt bepaald door drie zaken: je leessnelheid, je woordenschat en je bekendheid met het onderwerp.

Als je niet op de juiste snelheid leest, vermindert je begrip. Wanneer je leessnelheid te laag is, dan raakt door het lage tempo je brein continu afgeleid. Je zicht- en denksnelheid is immers veel groter dan je spreek-snelheid. Ga je echter veel te snel, dan zal op een gegeven moment je begrip verminderen. Het ontdekken van de reikwijdte in begrip en snelheid is een van de dingen die een 'nieuwe' snellezer dient te ontdekken. De rek is echter enorm en valt door training factor 3 - 10 te verhogen. Omdat je bij snellezen meerdere woorden tegelijk ziet, kun je de betekenis in context zien. Je kunt de betekenis uit meerdere woorden tegelijkertijd halen en woorden staan niet op zichzelf maar vormen gezamenlijk ook een betekenis.

Daarnaast is het belangrijk om een grote woordenschat te hebben. Hoe meer woorden je kent, des te minder je zult stilstaan om de woorden te decoderen. Kortom, hoe meer je leest, des te groter je woordenschat, des te groter je woordenschat, des te groter je algemene kennis wordt en des te sneller je leest. Hoe sneller je leest, des te meer je uitgenodigd wordt tot nog meer lezen. Enzovoorts!

Ook je kennis van het onderwerp bepaalt hoe snel je leest. Je hebt absoluut een voorsprong als je bekend bent met het onderwerp. Daarnaast zijn er veel technieken zoals leren samenvatten, analysevaardigheden, mindmappen, goede geheugentechnieken die allemaal helpen de snel waargenomen tekst te verankeren en beter te begrijpen.

Snellezen is een ultieme vorm van concentreren!

Iedere vorm van lezen vergt concentratie. Snellezen vereist echter onafgebroken, sterke concentratie, omdat je veel dingen tegelijk doet als je leest. Je ziet en leest de woorden op de pagina, maar moet tegelijkertijd alert

blijven op de boodschap die de schrijver wil overbrengen. Je moet met de schrijver meedenken en erachter komen hoe deze het materiaal presenteert, zodat je de belangrijkste gedachten eruit kunt filteren. Terwijl je leest, moet je de zaken in perspectief zien, en de details scheiden van de hoofdzaken. Je moet weten wanneer je moet doorkijken, wanneer je moet snellezen en wanneer je moet afremmen om tot de kern door te dringen. De contradictie is dat je snellezen uitvoert op een zeer ontspannen manier terwijl je toch hongerig (bijna agressief) de tekst absorbeert en verwerkt.

Wat is ervoor nodig om sneller te leren lezen?

Vrijwel iedereen kan leren snellezen. De belangrijkste voorwaarden zijn een goed basisniveau lezen en goed functionerende ogen. Vanaf groep 6 AVI-niveau 7, waarin men technisch lezen onder de knie heeft en in volle gang is met begripslezen, kan een leerling leren snellezen. Uit testen blijkt dat als het basisniveau op orde is, mensen het in drie weken kunnen leren.

Het is een methodiek die een stuk fysieke training vergt in oprekken van de blikwijdte waardoor grotere groepjes van woorden waargenomen kunnen worden. Daarnaast is het bovenal een methodiek die deelnemers leert om: inzicht te krijgen in tekststructuur, ontspannen en gefocust te lezen, tekst te verkennen, woordkennis te vergroten (met de meest frequent gebruikte woorden), structuur aan te brengen in hun leerproces, goede geheugentechnieken praktisch toe te passen. Als gevolg hiervan neemt de leessnelheid sterk toe en kan informatie ook nog eenvoudig herinnerd worden. Het is letterlijk ervaringsleren: door te doen krijg je resultaat.

Kinderen leren het overigens sneller dan volwassenen. Dit komt omdat ze open staan voor leren en neurologisch gezien minder vastgekoppeld zitten aan gedrag waar ze zich jaren lang in hebben getraind. Een volwassene leest vaak al vele jaren op de minder effectieve manier. Afleren van dit gedrag kost dan wat moeite. Dit leidt dan ook vaak tot veel hilariteit tussen ouders en kinderen.

Daarnaast hanteren vele volwassenen overtuigingen die effectief leren in eerste instantie in de weg staan.

Veel voorkomende overtuigingen zijn: alles moet gemakkelijk gaan, alles moet perfect verlopen (ik mag geen fouten maken, ik ben dom/anderen zijn slimmer, wat ik doe moet wel nut hebben, als ik het zou willen dan zou ik het best wel kunnen). Geen van deze overtuigingen zijn van positieve invloed op het leerproces en ze dienen derhalve omgebogen te worden tot overtuigingen die het leerproces bespoedigen.

Wat levert het op voor mensen die dit hebben geleerd?

De resultaten van snellezen zijn eenvoudig meetbaar. Door het doen van testen en oefeningen die een nulpunt en een eindpunt hebben, kun je de voortgang van deelnemers meten.

Bij mensen die hebben leren snellezen zie je dat het leestempo toeneemt met factor 3-10. De concentratie tijdens lezen en leren neemt sterk toe. Ze hebben 25% meer begrip van een tekst dan voor de training en ze krijgen meer plezier in lezen en leren. Ook kunnen ze ongeveer 30% meer informatie opslaan en onthouden door toepassing van geavanceerde geheugentechnieken. De analytische vaardigheden worden beter omdat ze leren het leerproces beter gestructureerd in te delen. Ook levert het meer lees- en leertijd op. Daarnaast is er ook een factor die moeilijker meetbaar is maar wel heel veel invloed heeft op elk individu: het vertrouwen in eigen leer-/leesvaardigheden neemt sterk toe. Dit zie je zowel bij volwassenen als bij kinderen.

Deelnemers leren het brein te gebruiken zoals het bedoeld is. Zintuiglijk ervaren van de wereld om je heen en deze vaardigheden ook inzetten bij leren en lezen. Daarnaast is het veel doe-werk: soms lastig maar door veel te oefenen krijg je het uiteindelijk toch onder de knie. Voor veel volwassenen is dit een hele opgave. Naar mijn mening is het tekort aan discipline om te oefenen het enige dat mensen ervan kan weerhouden om snellezen aan te leren. Het is letterlijk ervaringsleren: wat je erin stopt, krijg je eruit. Een leuke ervaring is een groep van basisscholieren die we hebben aangeleerd om visueel te lezen. Ze mochten voor de training ook hun ouders meebrengen om hen te ondersteunen. Uiteindelijk hebben de ouders ook meegedaan. Sommige oefeningen vonden ze lastig maar binnen

drie uur werden de resultaten al duidelijk zichtbaar. Opmerkelijk was dat zowel de ouders als de kinderen zichtbaar plezier hadden in het aanleren van deze nieuwe vaardigheden. Tot hilariteit van de kinderen waren de kinderen echter veel sneller in het hanteren van de nieuwe technieken. Uiteindelijk las men met een snelheid drie keer hoger dan het nulpunt en scoorde men in begrip 25% meer goede antwoorden (80-90% correcte antwoorden).

In het bedrijfsleven is visueel lezen al breed geaccepteerd. We zijn nu bij een aantal scholen, universiteiten en organisaties (betrokken bij onderwijs en didactiek) bezig om de methodiek van visueel lezen te introduceren. Het doel is om in eerste instantie de docenten de technieken aan te leren zodat hun lees-/leervaardigheden verbeteren. Vervolgens ontwerpen we samen met hen een methodiek om de aangeleerde vaardigheden te verwerken in de didactiek, waardoor de student ook zijn lees- en leer vermogens kan verbeteren.

Ondanks het feit dat visueel lezen al sinds 1955 bestaat, wordt het nog maar weinig toegepast. Derhalve hebben we nu een onderzoek opgestart onder 20.000 mensen die getraind worden in visueel lezen. De uitkomsten van dit onderzoek worden medio oktober 2010 gepresenteerd. De vooruitgang van alle deelnemers is nu al duidelijk zichtbaar.

Wat kunnen docenten ervan leren als het gaat om hun didactisch repertoire in het bevorderen van leesvaardigheid?

Docenten krijgen inzicht hoe ze visueel lezen en leren kunnen gebruiken om hun didactiek naar leerlingen te verbeteren. Vooral het inzicht om alle zintuigen in te zetten bij leren en lezen is bij veel docenten wel bekend maar wordt toch nog te weinig toegepast in de praktijk. Men leert hoe men thema's als doelgericht leren, ontspanning/focus, breintechnieken, notatietechnieken kan koppelen aan praktische zaken als tekststructuur, analyse en tekstbegrip. Door hen in eerste instantie een gedegen methodiek aan te reiken waarin ze zelf leren hoe visueel lezen en leren werkt, kan men daarna ook eenvoudig een verlaagd taalslag maken naar de praktijk. Zelf ontwerpen van een didactiek waar visueel lezen en leren in ingebed zit,

zorgt ervoor dat het ook praktisch toepasbaar wordt in de werkomgeving.

Bovendien profiteren ook de leerlingen en studenten van deze inzichten. Men leert met visueel lezen niet enkel de methodiek maar werkt tegelijkertijd aan verbetering van de woordkennis van de student/scholier.

We hebben onderzoek laten doen naar de meest voorkomende woorden uit de Nederlandse taal. De meest frequent gebruikte woorden uit de corpus en lemma van de Nederlandse taal zitten ingebed in onze didactiek. Men leert dus snellezen maar vergroot tegelijkertijd ook de woordkennis van de deelnemer. Door vergroting van de woordkennis werk je direct aan vergroting van je begrip en ook aan verhoging van je leessnelheid. Ervaring is dat mensen plezier krijgen in lezen en daardoor ook meer gaan lezen. Uiteindelijk komt dit weer ten goede aan het oorspronkelijke doel: onze leerlingen en studenten optimaal opleiden.

Marli Tijssen

De auteur is senior-adviseur bij CINOP in Den Bosch.

Noten

1. Voor meer informatie: www.woutplevier.nl.
2. CINOP biedt in samenwerking met Wout Plevier trainingen SNELLEZEN aan waarbij docenten niet alleen zelf de basisbeginselen van het snellezen verwerven maar waarbij zij ook leren de methodiek in te zetten als didactische methode om het leer- en leesvermogen van leerders te verbeteren. Voor meer informatie: adiggelen@cinop.nl.

